

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2

(Суми, 19 травня 2017 року)

Суми
2017

КОРЕНЕВ М.

(науковий керівник – к. і. н., доц. *В. А. Нестеренко*)

СПОГАДИ НЕСТЕРЕНКО НІНИ МИКИТІВНИ*

Нестеренко Ніна Микитівна народилася 8 липня 1937 року в селі Маршали Недригайлівського району Сумської області. Закінчила шість класів місцевої школи, через хворобу матері не мала змоги навчатися далі. Батько вивчився і працював фінагентом у Смілому, а мати була колгоспницею, за плечима мала 4 роки навчання в лікнепі. До війни родина мала хату, домашнє господарство і 0,7 га землі, після війни земельний наділ зменшили до 40 соток.

Про голод 1932-1933 років дізналася з розповідей своєї бабусі. В селі багато людей вимерло під час голодомору, її бабуся також постраждала, мала пухлі ноги. Родина жила багато, було багато одягу, який і міняли на їжу, щоб якось вижити. Ті, хто пішов в колгосп, не постраждали, а ті хто не погодилися, то їх повикидали з хат. Бабуся Ніни Микитівни була розкуркулена (чоловік загину на війні в Карпатах) і була вимушена з чотирма дітьми йти в сусіднє село і проситися до радгоспу. Двоє старших дітей працювали в радгоспі за що одержували пайки, по 50 грам хліба, також давали пайки і на двох менших дітей.

Перед війною (можливо на початку війни) батько пройшов перепідготовку за 40 днів. Після недовгого перебування дома, родина отримала звістку, що німці бомблять Київ, батько був викликай у Сміле, звідки й відправився до Ромнів. В селі залишилися лише старі люди, діти та жінки.

---

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

Після звістки, що німці наступають на село, дві сусідні родини викопали яму, в кінці городу і перенесли туди всі речі з хати і жили там. Німці селилися в хатах, родина віддавала частину яєць і молока, ніколи не чинила опір і не постраждала під час окупації. Ніна Микитівна згадує, що один німець взяв її на руки і говорив, що в нього дома така сама донька і пригостив її коробкою шоколаду, також пригощали й помідорами. Німці вивозили багато молодих дівчат до Німеччини, так сестра матері Ніни Микитівни була вивезена, але по дорозі вони наштотхнулися на великий бій і вона втекла. Німці 6 днів були в селі, потім несподівано, кидаючи свої речі, тікали в бік Ромнів. Відступаючи, спалили 3 хати і скирду. На другий ранок до села вступили три вершника-червоноармійця, питаючи, де німці. Через село йшло багато солдатів, люди радо зустрічали визволителів, вони були голодні, обшарпані, селяни виносили хліб, молоко, гарбузці.

Родина отримала два листи від батька, а в 1943 прийшла звістка, що той пропав безвісти. Про події на фронті селяни дізнавались лише з листів фронтовиків. Лише потім з'ясували, що батько загинув і захований в Польщі.

Після війни життя було тяжке, хліба було мало, їли картоплю, гарбузи, пекли липу. Голод 1946-1947 не дуже, в порівнянні з 1932-1933 роками, був помітний. Родина все ще мала 70 соток землі, вирощувала картоплю і харчувалася нею, також мали домашнє господарство. Люди з других сіл приходили міняти одяг на їжу.

Після війни Ніна Микитівна працювала в колгоспі, вийшла заміж, виховала 2 синів і доньку. Нині має 5 онуків і 2 правнуків.